

Да ходиш по живи възлени е необяснимо. От земята на Елена, който винаги идва, нестинари се разселват в различно време, за да оцелеят. Тези странни, особени хора стигат чак до река Днепър и Бяло море. Мястото, където е Силата, си остава единствено в планината Странджа, в местност, носеща името на легендарния Елен. Влизането в огъня не е възможно за всекиго. Щом свети Константин не те иска, не можеш да нагазиш. Предполага се, че при нестинарите Съзнанието променя Материята. Нестинарите извършват чудо, прихващат от Сили. Преминават се човеишките граници, ако някой знае докъде точно са те. Вярата показва своята мощ пред очите ни. Техните ходила са студени, когато излизат от огъня. Свръхестественото, ирационалното, необяснимото, както и верността към завета на предците събра на трети юни в с. Българи, община Царево*, и тази година хиляди хора, някои дошли

от далечни земи – Япония, Китай.

...Нестинарката е в призрачни селения, където името на предците ѝ не е забравено. Тя го възкресява със силата на душата си. Мястото има значение! Съвременните номади не са ли обречени на обезличаване и изчезване, щом нямат такова място, откъдето да черпят енергия? Място, неподвластно на парите.

Нестинарката помахва с ръце като с крила. Тя усеща Слънчевия конник, топлиите ноздри на коня му.

Той я взима с него. Опаишката на коня се ветрее, копитата му потъват меко. Двамата влизат в порою от светлина, нагазват го, устремени към неизговорена цел, неоткрит изход, невъзможна задача. Онези, другите огнеходци, които местните наричат „паричковци“, нямат досега с Конника. Дали Нестинарката търси спасение там, където други намират гибел? Щом някой напусне пътя на Разума, отива в събранието на Мъртъвците. Тя отиде в Огъня и се върна, и донесе вести от Бъдното, които никога преди това не узна.

Смъртта дойде с Човека, но и Безсмъртието пак с него дойде!, пише в свещените книги. Човеишко е да не вярваш, но два пъти по-човеишко е да вярваш във Възкресението.

Може години, години наред да не се роди нестинар или нестинарка, ако Свети Константин не отвори път към Огъня някому. Все едно, с времето такъв човек винаги се ражда, но само по земите на Елена, който винаги идва.

Георги Грозев

Константин Петканов

Константин Петканов е роден на 12 декември 1891 в с. Каваклия, Лозенградско. От 1910 г. до Балканската война учителства в Малко Търново, Ениджия – Лозенградско, и Бунархисар, Източна Тракия. Петканов се преселва в България и учи славянска филология в Софийския университет. През 1913 г. постъпва като доброволец в Македоно-Одринското опълчение. От 1930 се преселва в София. Сътрудничи на списанията „Златорог“, „Завет“ и „Философски преглед“. Библиотекар на Българо-югославското дружество (1933 – 1934). През

1942 г. е поставена танцовата драма „Нестинарка“ на Марин Големинов по едноименния разказ на Константин Петканов. След Деветосептемврийския преврат става директор на културата в Министерството на информацията (1944 – 1947). Редактор на списанията „Тракия“, „Балкански преглед“ (от 1946). Той е един от водачите на Тракийската организация – член и секретар на Тракийския комитет. През 1945 г. става академик на Българската академия на науките. Той е и член на Съюза на българските писатели. Умира 1952 година.

НЕСТИНАРКА

Свети Костадин беше в четвъртък, а в сряда сутрин Демна стана много рано, запали огъня, стопли вода и си изми главата. Вчеса русата си коса със ситен гребен, сплете я на две дебели, дълги плетки, забради се с тънка копринена забрадка и напусна къщата. Мина през сред селото, погледна през няколко високи плетища и излезе на обраслите с трева хармани. Спря се на висок бряг, огледа близките и далечни ниви

Разказът „Нестинарка“ се публикува от оригинала в сборника „Омайно биле“ на Константин Петканов, 1938 г., книгоиздателство „Т. Ф. Чипевъ“. Текстът вдъхновява композитора Марин Големинов за музикалната сюита „Нестинарка“, представяна в много държави по света. Дори стогодишнината на големия композитор бе отбелязана от балет „Арабеск“ именно с „Нестинарка“, постановката на знаменитата трупа продължава да предизвиква години наред интерес у нас и в чужбина.

* Екип на „Балкани“ – Стоян Райчевски, Антон Грозев бе на събора по случай празника на „Св. Константин и Елена“ във връзка с публикуване на документална книга за нестинарите.

и като видя, че на изток небето изтънява, подигна полите си и затича към близката река.

Слънцето, преди да покаже челото си, запали няколко малки облачета и разпъ всичките птици из нивите и ливадите. Демна се потопи три пъти в бистрата вода, изтича във върба-лака и бърже се облече. Извади малко огледало да се огледа, но в това време слънчев лъч я погали по очите, и тя се зарадва, че се е окъпала преди изгрев слънце. Усмихна се на образа си в огледалото и затананика хороводна песен.

Демна прекоси крайречните ливади, навлезе в нивите и за-гури птиче гнездо. Ако намери празно гнездо и тая година няма да се сгоди. От краката ѝ изхвъркнаха няколко чучулиги и тя наведе снага, заразглежда честите корени на житата. Изведнъж дъхът ѝ спря, краката ѝ се подкосиха и тя коленчи пред едно гнездо, в което веднага преброи четири яйца, големи колкото лешник. Посегна с ръка да ги погали, но се досети, че птичката пипани яйца не мърти и отстъпи назад. Изправи снага, откъсна четири житни класа, влете ги в русата си ко-са и излезе от нивата.

Трябваше да се върне в село, но радостта ѝ бе толкова го-ляма, че вместо да тръгне по широкия път, залуса се из тре-вясала пътека и излезе на селското пасбище. Из зелената целина пасяха овце и говеда и на нея ѝ се стори, че цялото поле е пълно с агънца, телета и малачета. Откъм селото се зага-гоха пътници на коне. Демна ги забеляза и побърза да се скрие от очите им – седна зад висок бряг. Тя се обърна с лице към нивите и гледаше в далечината. По едно време от буйните жита излезе конник, препусна през целината, спря се до едно овче стадо, попита с ясен глас нещо овчаря и обърна коня си към Демна. Тя се сепна, изправи се и забърза към селото.

Зад нея изпрухтя кон и тя чу весел мъжки глас:

– Това село Колибите ли е? И ти ли си колибарка?

Демна наведе глава, нито го погледна, нито пък му отго-вори. Конникът мина пред нея и я засрещна:

– Може, няма ли си, та не отговаряш? Добра стига и доб-ра среща!

– Дал ти господ добро! – тихо продума Демна и поиска да го подмине.

– Ето че проговори. Какво правят колибарци?

– Нали отиваш в село, ще ги питаш! – повиши глас Демна и за първи път го погледна.

Щом срещна очите на Демна, конникът слезе от седлото и тръгна до нея. Тя се изплаши, отби се встрани от пътя и му посочи селото.

– Ей ти пътя, ей ти и селото – на добър ти час!

Конникът изсвири с тънка пръчица из въздуха, пусна коня сам да върви по пътя, а той се приближи до Демна.

– За първи път идвам във вашето село. Името ми е Най-ден. Утре е Свети Костадин и нарочно съм дошъл да видя как нестинарките изграят в огъня. Право да си кажа, не ми се вярва да е нещо, както трябва!...

Демна го изгледа със сините си очи и над веждите ѝ се из-писа тънка бръчка. Тази година тя за първи път щеше да играе в огъня, нали от две години леля ѝ Струна я готви за нести-нарка? Дигна ръка да оправи копирената си забрадка, но по-чувства лек трепет в пръстите си и отпусна ръце.

– Утре няма да изграят нестинарки. Върви си и не си губи времето по пътищата! – без да иска, излъга Демна.

– Ами, ако ме лъжеш? – усмихна ѝ се Найден и прибави:

– Пък и това, което видях и срещнах, ми стига. Благодаря на бога – днешният ден започна много добре!

Демна разбра думите му, засрами се и забърза към селото. Найден дълго гледа след нея, след това отиде при коня си, по-тупа го по гърдите и му пошепна на ухото:

– Гончо, видя ли русата девойка? Хареса ли ти и на тебе? Искаш ли тя да те зоби и пои?

Гончо сложи глава върху рамото му, щръкна уши и изцвили след Демна. Найден сложи крак в стремето, скочи върху сед-лото и се провикна с пълни гърди:

– Иху, хууу!...

Денят на Свети Костадин бе безоблачен и кротък. Слън-цето грееше отвисоко над нивите и гонеше децата из улиците на село Колиби. Черквата отдавна бе пуснала, а пред къщата на старата нестинарка Струна се бяха насъбрали много мъже и жени. Между любопитните беше и другоселецът Найден. Той се приближи до момината дружина и им се усмихна.

– Защо се събирате пред тази къща?

Момите го погледнаха, изсмяха се и една от тях весело му отговори:

– Това е къщата на нестинарката Струна. Днес тя заедно със сестриницата си Демна ще играе в огъня на Свети Костадин.

– Трябва да е някоя гърта вещица!

– Само се пази Демна да не те стрелне с очите си! – подхвърли му същата мома и отново дружен смях се разнесе.

От къщата на Струна излязоха няколко души мъже и се наредиха пред вратата. Насъбрали се веднага мъжко, припахна гъх и насочиха погледите си към широко разтворената врата. След малко се показа белокоп мъж с иконата на Свети Костадин в ръце, а след него нестинарката Струна и нестинарката Демна. Засвири тънка гайда и всички тръгнаха към реката. Минаха през хорището, заобиколиха струпаните сухи вършини и излязоха извън селото. Гласът на гайдата доби нова сила, разля се нашироко и помами след себе малки и големи.

Найден вървеше подир колибарци и не свалеше очи от Демна. Той усети как нейният поглед направи голям кръг и се спря върху му. Без да иска, се усмихна, но щом забеляза бледото и съсредоточено лице, толкова се смути, че ситна пот ороси челото му. Напусна редицата, избърза напред и пак се обърна да я погледне. Същият студен поглед се залепи върху лицето му като синя тинтиява. Почувствува тъпа болка в очите си и ги закри с ръка. Купката му затрепери и за да го не видят хората, изостана назад.

Шествието стигна до брега на реката и на същото място, където се бе окъпала предния ден Демна, потопиха иконата на светеца, гървен кръст и босилкова купка. След това белокопият мъж подаде иконата на Струна и Демна да я целунат. Гайдата отново писна и на сенчестата поляна се залюля весело и пълно хоро.

Найден подпря гръб на стара върба и загледа буйното хоро. Стари и млади играеха, и на всички играта бе нещо не в ред. Мъжете подскачаха на високо, провикваха се с остри гласове, а жените преплитаха крака и ситняха като опарени. Подири с очи Демна и я видя да играе между леля си и белокопият мъж. Приближи хорото, изчака Демна да се изравни с него, пристъпи да се хване до нея, но срещна очите ѝ и остана на мястото си засрамен. При втория кръг тя нарочно отстъпи назад, докосна го с лакета си и му продума:

– Защо не се хванеш и ти на хорото? Да не си сакам в краката?...

Докато Найден се намери да се хване на хорото, гайдата спря. Момите се събраха под клоните на вековен бряст, свиха хоро песен. Демна отиде при дружките си, но не се хвана на хорото им. Застана до брега на реката и се усмихна на Найден, който бе застанал на няколко крачки от нея.

– Изглежда, че не знаеш нашите хора? – попита го с тих глас Демна.

– Право да си кажа – вашите хора са други. За пръв път гледам такава игра.

– Искаш ли да те науча?

– Няма ли да ти се кара леля ти?

– Че като ми е леля – не ми е майка! Аз съм сираче!...

Демна подаде ръка на Найден и заедно припнаха към хорото. Момите, които пееха, се изсмяха кръшно, прекъснаха песента и се пръснаха из поляната. Демна се засегна от постъпката на дружките си, ядоса се и викна на гайдара да засвири ново хоро. Накара Найден да поведе хорото и сама заигра до него...

Откъм селото се проточи дим към небето. Демна, както играеше, отпусна ръце и се отдръпна към реката. Найден също се пусна от хорото и веднага отиде при нея.

– Вече запалиха огъня! – въздъхна дълбоко Демна и се замисли.

– Няма ли повече да играеш? – попита я Найден и я загледа в очите.

– На това място вече няма да играя!

Найден се опита да я приближи, но тя отдалече го спря с ръка.

– Върви си, откъдето си дошъл. Стига ти толкова!

– Няма да си вървя. При тебе ще остана!...

Демна го погледна, измери го със сините си очи, усмихна му се и отиде при леля си Струна...

На запад се надигна бял облак, кацна върху далечните ниви и бавно почна да руменее. Белокопият мъж отново взе иконата на светеца и тръгна след гайдата. Сега всички се връщаха към селото тръпни и мълчаливи. Найден вървеше зад Демна и се радваше на златото на двете ѝ плитки...

Дървата сред хорището бяха се стопили и пред очите на всички се озъби голяма купка жар. Няколко мъже с дълги пръти разровиха жарта и я разстлаха на широк кръг. Гайдата за-

ситни на хоро и встрани от огнения кръг се люшна луда игра. Найден и той се увлече, развика се, хвърли се към Демна и я раздели от леля ѝ. Нестинарката Струна отмахна ръката му, дигна глава към небето, разшири очи, затресе снага и извика със стиснато гърло:

– Върх!... Свети Костагин иде!... Върх!...

Белокосият мъж ѝ подаде иконата, тя я притисна до гърдите си и боса се хвърли към огъня. Почти тичешком обиколи три пъти по огнения кръг и едва сега заслуша гайдата, която се мъчеше да пъшка като човек и да фучи като огнена вихрушка. Струна протегна ръка към Демна и ѝ извика:

– Демно, бързай, виждам те да гориш в огън! Върх!... Върх!... Свети Костагине, върх!...

Демна се приготви да изтича към огъня, но Найден обезпокоен я хвана за ръката.

– Не отивай, ще се изгориш!

– Пусни ме! За мене е по-хубаво в такъв огън да изгоря!

Младата нестинарка пристъпи към огъня, разтрепера се цяла, затвори очи и преди да заиграе боса в жарта, запъшка:

– Върх!... Върх!...

Демна обиколи няколко пъти огнения кръг и за изненада на колибарци се спря сред жарта. Найден като луд разбута навалищата, втурна се в огъня, хвана Демна за ръката и насила я изведе. Нестинарката Струна направи още стъпки из жарта и дигна глава към небето, заговори бързо, загърхано:

– Тази година ще бъде плодородна. Житото ще се превърне в злато, а добитъкът ще близни!...

Струна избяга от огъня и гайдата млъкна. Откъм реката пропъляз вечерният мрак, погали босите крака на нестинарките и замрежи синьото небе и богатата равнина. Найден и Демна се отдръпнаха до един висок плет, завиха из тясна улица и се изгубиха от очите на любопитните колибарци.

На другия ден Найден се върна в родното си село с Демна, а преди да се запости за Петровден, направи сватбата. Младоженците останаха само три дни в селото и тръгнаха на жътва. Демна наклони над сините си очи плътна, бяла забрадка и се изгуби из ширните Найденови ниви. И колкото слънцето се засилваше, толкова тя размахваше сърпа и жънеше ръкойка след ръкойка, сноп след сноп.

– Тази година жътвата ще мине много леко! – каза Найден, като стъпи върху слога на зажданата нива.

– Найдене, помниш ли какво ми предсказа леля Струна на Костадинов ден? – усмихна се Демна и дигна ръце да забради лицето си.

– Нищо не помня. Тогава само тебе гледах и тебе слушах.

– А пък аз помня и ето че всичко се сбъдна. Погледни нашата нива, погледни и хорските, тъй са се жълтнали като да са златни огньовете!

– Плашиш ли се от тия огньовете?

Демна не отговори, погледна Найдена, пристъпи до него и се облегна на рамото му. Той леко изви ръка, прегърна я през кръста и двамата заедно тръгнаха към другия край на нивата, за да подхванат нова и по-широка поста...

За младоженците и жътвата, и вършитбата минаха като на сън.

Когато се прибраха в село и Демна тръгна за вода от сладкия кладенец с пуснати до превивките руси плитки, всички жени почувствуваха, че нещо ги клъцна по сърцето. По врътниците и по хората се заприказва за Демна и Найден. И колкото гумите ставаха по-тихи, толкова по-скоро достигнаха до Найденовата майка. Цялото село научи, че Демна е направила магия на Найдена, за да я вземе. Събрала самодивски корени, сварила ги със змийско мляко и го запоила. А когато заспа, напръскала го с млъчешна вода и му духнала три пъти в лявото ухо. На ден Свети Костагин грабнала нестинарския огън, скрила го под езика си и вечерта му опарила сърцето с него. Нима никой не вижда, че Найден не е предишния? От сватбата насам не са го видели в кръчма да влезе, на гости без Демна да ходи...

На Димитров ден Найден и Демна отидоха на хорото. Найден се отдели при мъжете, заприказва се със стари приятели и те го отведоха в кръчмата. Демна погледна след него, въздържана от милост и обич и за да не стои сама, хвана се на хорото. Направи няколко кръга с бавни стъпки и изведнаж започна лудо да ситни играта. Момите около нея се увлякоха от пързавината ѝ и хорото се заогъва като подгонена змия. Момците се провикнаха, подскочиха нависоко и се струпаха върху жените. Те се разсмяха, отстъпиха назад и разтуриха хорото. Демна отпрати сините си очи към хороводеца и без да клепне, го опари със звънливи гуми:

– Тия дълги крака до довечера да изсъхнат! Какво си се разскачал като скакалец?

Хороводецът се намери да ѝ отговори, но сините очи прони-
заха сърцето му и той онемя. Опитва се да се усмихне, но ус-
мнито му се изкривиха като за плач. Дигна ръка, блъсна по гър-
дите няколко души от играчите и се отдръпна до близката тръ-
нена ограда. Не можеше на никъде да гледа. Очите му бяха замре-
жени от синя светлина и нищо друго не виждаше, освен образа
на Демна. При него дойдоха двама другари и го повлякоха към
новото хоро. Той се гърбна силно и в гърба му се забиha тръни.

– Колю, на тебе като че ти се плаче, а?

– В очите ти има сълзи!...

Колю обърна глава и тръгна към гървеното мостче на мал-
ката селска река. По мостчето вървяха жени и щом ги забеле-
жа, върна се назад, приближи хорото, закри се зад гърбовете
на гледачите, избърса с длан страните си, премина няколко
пъти и избистри очите си. Насочи поглед към хорото и срещ-
на Демнините очи. Тя го позна, разбра мъката му и му се ус-
михна отдалече. Той се смути, наведе глава и без да иска,
заслуша глъчката на жените.

По-късно Найден излезе от кръчмата и като видя, че жена
му играе, поиска да води хорото. Хороводецът беше Колю,
размаха кърпа пред очите му, удари го с крайчеца по лицето,
обърна му гръб и заотстъпва назад със силни стъпки. Найден
се разсърди, хвърли се върху му, бутна го с все сила в гърдите,
събори го и се опита той да поведе хорото. Момците се стру-
паха около Найден и се почна луда блъсканица. Жените се раз-
сърдиха и заудряха с пестници непослушните момци. Пристиг-
на Демна, протегна ръце през жените и извика:

– Найдене!... Найдене, не ти прилича с момците да се
биеш!... Найдене, послушай ме!

Една от жените се обърна към нея и изтъни глас да я чуят
всички:

– Тая пък нестинарка какво се е разврекала, като че ли е
гълтнала живи жаби!...

Демна отпусна ръце, отдръпна се назад, обърна гръб на
всички, погледна синьото небе и от мъка се просълзи. Същата
жена изтъни наново глас:

– Найдене, стига си се бил като луг! Не чу ли, че нестинар-
ката два пъти те извика?...

Найден излезе от борбата със скъсани ръкави и синя буза.
Заповяда на гайдаря да свири и поведе ново хоро. Мина покрай
Демна, докосна я с лакътя си, извърна глава към нея и ѝ се ус-
михна. От очите ѝ капнаха две сълзи и за да не я видят хо-
рата, бърже се отдалечи от хорото, прибра се в къщи...

Привечер Демна нарами менците и забърза из улиците.
Пристигна на кладенеца, наля си вода и веднага се върна. По
пътя настигна две жени, поздрави ги и поиска да ги отминат.
Едната ѝ препречи пътя, спря я, изгледа я от глава до пети и
с със смях ѝ подхвърли:

– Коремът ти е равен като дъска! Затова ли днес разбърка
главите на мъжете?

Демна я изгледа студено, отстрани я с ръка и продължи
пътя си. Жената се развика след нея:

– Проклета нестинарко, докато не се махнеш от тука, се-
лото ни добро няма да види!...

Демна пристигна в къщи с разбита от мъка снага. Наля
водата в стомните, след това напои добитъка и го назови.
Найден се върна късно и посръбнал. Накара жена си да му сло-
жи софра, но не яде. Допря крак до паралията, изтича я до
стената и посегна да прегърне жена си. Тя го удари по ръката
и му се скара:

– С крак софрата се не отмества, грехота е! Посръбнал
си и не знаеш какво правиш!

– Мълчи! От нестинарка ум не искам!...

Демна загържа дъха си в гърдите, за да се задуши, но не
изтърпя докрай, остави мъжа си сам в стаята и излезе на
двора. Небето беше чисто и звездите грееха като стъклени
зърна от невестински гердан. Сключи ръце, наду гърди за плач,
но някой изшумя към вратника и тя преглътна сълзите си.

– Демно! – извика тихо мъж откъм вратника.

Тя пристъпи няколко крачки, въздъхна дълбоко, оправи пре-
стилката си и попита:

– Кои бука?...

Гласът ѝ изплаши нощта и мъжът повторно не се обади.
Демна отиде до вратника, погледна през плетника, но никой
не видя. Върна се назад и Найден я пресрещна на пруста.

– С кого приказва?

– С никого.

– Ако още веднаж те видя нощно време край вратника, да

знаеш, в огъня жива ще те изгоря. Какво си настръхнала като нестинарка?

– Найдене, стига вече или ще се махна от тука! Ти знаеше, че съм нестинарка, защо ме взе?

– Махни се! Не мога да те гледам!...

Демна тръгна към вратинка, но Найден я настигна и я хвана за дългите плетки.

– В къщи ще се прибереш! По-скоро в къщи!

Тя се разплака и покорно се върна в къщи. Постла огъра, като хвърли за завивка съвсем нова черга. Найден легна с новите си дрехи и веднага заспа. Демна изплака шепа дребни сълзи, смекчи мъката си и се загледа в иконостаса, задири иконата на Свети Костадин. Кандилото беше угаснало, та нищо не можеше да се види. Поиска да шавне, но почувствува снагата си като вдървена. Разшири очи и в тъгла под иконостаса се изписа голям огнен кръг. В средата на кръга тя видя Свети Костадин да държи кръст в ръка и да благославя земята. Поиска да протегне ръце към него, но кръгът неочаквано се разшири и стигна до краката ѝ. Почувствува, че въглени се вливат в ходилата ѝ, и тя запъшка, завика със стиснато гърло:

– Въх!... Въх!...

През зимата Найден се отпусна, започна да пие и да закъснява до никое си време по кръчмите. Животът на Демна стана тежък, непоносим. Родителите и роднините на мъжа ѝ я гледаха с лоши очи, нападаха я със зли езици. Наричаха я яловица, пъдеха я да спи при змиите и не ѝ даваха да се докосне до малките деца.

– Ти си съботничева! Тебе змеица те е родила!

Тия думи Демна ги слушаше почти всеки час от свекърва си. Един ден тя се оплака на Найден, но той я погледна накриво и ѝ подхвърли:

– Когато станеш майка, тогава ще имаш право да се оплакваш от мама! Сега слушай и мълчи, че има и по-лошо!

– По-лошо от смърт няма! – въздъхна Демна.

– Ами ако има?...

В очите на Найден се запалиха такива зли пламъчета, че Демна цяла изтръпна и без да иска, видя разхвърлените вършини из двора като змии. От моя ден тя престана да се оплаква, наведе глава и не погледна ни свои, ни чужди...

Нивите вретениха, изкласиха, цъфнаха и завързаха зърно. Денят разпери златни криле и прегърна цялата равнина. Из дворищата кудкудякаха кокошки, блееха агънца, а из сините простори се рееха и пееха весели птици. Демна гледаше радостното слънце, слушаше тънките гласове на селските деца и не можеше да намери мир в къщи. Великден дойде и отмина, а след него и Гергьовден. Загаде се Костадиновден. Очите ѝ се избистриха, снагата ѝ се изправи, а белите ѝ страни леко поруменияха. Един ден преди Свети Костадин Демна облече най-новата си премяна и незабелязано се измъкна от къщи. Излезе на полето, изчезна из нивите и се намери на пътя, който водеше за колибите. Спря се на брега, послуша ударите на сърцето си и цяла затрепери в треска. Искеше ѝ се като вихрушка да се вдигне и да падне на брега на колибарската река. Над главата ѝ изпуска подгонена птица от ястреб, стресна се и заоглежда далечните баури и житните гребени. Откъсна няколко класа, дигна ръце да ги вplete в косата си, но спомни си за гнездото с четирите яйца, отпусна ръце и класовете паднаха в краката ѝ. Много ѝ домъчня, та се загледа в слънцето да ослепее. Замая ѝ се главата, политна и седна на тревата. Стори ѝ се, че нивите на голям кръг около нея се запалиха и я притиснаха в нажежените си прегръдки. Пое дълбоко въздух, изправи се на крака, разпери ръце и стисна гърло да извика, да откъсне гушата си от гърдите.

По пътя се загаде конник, но тя не го видя, остана като вцепенена. Конникът се изравни с нея, скочи от седлото и я загледа с влажни очи:

– Демно, много си хубава!...

Демна се стресна, изплаши се и се отдръпна в близката нива. Конникът направи няколко крачки към нея и се помоли:

– Моля ти се, не бягай от мене. Аз съм Колю, не ме ли позна? Погледни ме още веднаж и ще се махна от това село. Ще го запала, да го не гледам!

Демна се обърна назад, погледна го кротко, тъжно му прогума:

– Върви си или не знаеш, че аз съм съботничева и родена от змеица?

– Ти си по-хубава и от нивите, и от слънцето!...

Загадоха се пътници. Колю се изплаши, възседна коня си и препусна през нивите. Демна дълго гледа след него, след това

поправи забрадката си и се върна назад към селото. Сега очите ѝ грееха като сини извори, а снагата ѝ се плакнеше като пшенична нива. Найден я пресрещна в двора и ѝ се скара:

– Къде се губиш, нестинарко?

– Е, нестинарка съм и си ходя по своя работа! – гръзка му отговори Демна.

– С кого ти е работата?

– Излез на полето и когото срещнеш на кон – с него ми е работата!

– Пфу! Не те е срам!...

Демна мина край мъжа си, изгледа го с мъка, поиска да му каже тежки думи, но прехапа език, наведе глава и с бавни, уморени стъпки влезе в къщи.

На сутринта на Костадиновден тя не похвана никаква къщна работа. Премени се, отиде на черква и се върна с възсечено лице. Сви се в ъгъла и на обяд не седна на трапезата. В ушите ѝ като бръмчене на муха засвири нестинарска гайда. Изплаши се да не чуят гайдата и другите, и бърже излезе навън. Гласовете в ушите ѝ се засилиха и тя започна да се лута из двора като замаяна. Много се изненада, когато сложи ръка върху ръба на оборската врата. Мина ѝ през ума да се качи на коня и да избяга в родното си село. Помисли, че в краката ѝ невидим прът разаря жар, подскочи, блъсна вратата и отвърза коня от яслата.

– Къде ще ходиш с коня? – пресрещна я мъжът ѝ Найден.

– Накъдето ми видят очите!

– Я по-скоро вържи коня на яслата, докато не съм те вързал на негово място!...

Демна излезе от обора, прибра се в къщи, хвърли се върху грешника и заплака. По-късно при нея дойде Найден и я покани:

– Няма ли да дойдеш да отидем на хорото?

Тя бавно се изправи, прибра косата си, извади нова копринена забрадка от раклата, наклони я над сините си очи и погледна мъжа си.

– Ще дойда, но няма да ми се караш, ако играя на хорото!

– И аз ще играя!...

Привечер хорото стана голямо – свиреха две гайди едновременно. Найден водеше играта, а Демна ситнеше между две момичета. Колю се хвана срещу нея и заудря с крак в твърдата,

запечена земя. Тя го погледна, усмихна му се и за първи път тази година се засмя с глас. Пръстенът на хорото се разшири и опря гръб до плетищата. Гайдарите минаха напред и помъкнаха играчите след себе си. Демна се засили, тропна няколко пъти подред и толкова се приближи до Колю, че гръхът ѝ го парна по лицето. Той се завъртя зашеметен, пусна се от гургарите си и поиска да се хване за нея. Тя отстъпи назад, изсмя се още веднъж, блъсна го с лакет в гърдите и се забрави. Цялата ѝ снага се запали, огнят мина през грехите ѝ и нагря първия вечерен мрак. Жилите на краката и ръцете ѝ се изопнаха, разбута играчите, пресече хорото и бърже напусна хорището. Кръшната свирня на гайдите се заплете в краката ѝ и затъпа на едно място. Почувства твърдата земя като жар и разпери ръце, настръхна. Дворните огради, къщите, гърбетата, всичко пламна, запуши и се притисна до гърдите ѝ. Хвърли се напред, прескочи малък ров и се закри зад една съборена стена. В ушите ѝ пак забръмча нестинарската гайда. Притаи гръх, сви пестници, блъсна се в гърдите, разтърси глава и смъртно бледна въздъхна:

– Върх!... Милий Свети Костагине!

Подигна полите си, видя новите обувки на краката си и се изплаши. Бърже изхлузи обувките, разкъса чорапите си и с още по-голяма занесеност затъпа върху разхвърляните камъни и кирпичи. Погледна небето, видя първата звезда, дигна глава и зашепна объркана молитва:

– Свети Костагине, пощади ме, стига си хвърлял жар върху ми, прости ми!... Ще играя в огъня ти! Почакай малко, ей сега ще дойда!... Върх!... Върх!... – и Демна затича из неравните улици на селото.

Втурна се в къщи и отиде право при огнището. Свали тенджерето от огъня, скри го зад вратата, посегна към иконостаса, грабна иконата на свети Костадин и стъпа боса в огъня. Подскочи няколко пъти, притисна светеца до гърдите си и извика:

– Свети Костагине, слава на тебе! Моля ти се, дай ми само едничка рожба!

Демна разрови с крак жарта, разшири гърди, стисна гърло, затъпа и завика:

– Върх!... Върх!...

Пред очите ѝ падна мрежа и тя видя на ъгъла на къщата огнени езици да се гърчат и да лаят към нея. Отдръпна се

назад изплашена, блъсна глава в стената на огнището, зави ѝ се свят, политна да падне, но се сдържа, разшири зеници и се загледа в жълтите шарки на постланата черга. Гореща вълна се надигна от огнището, плисна жив огън в краката ѝ и безумие размъти сините ѝ очи. Изпуска, изпусна иконата в огнището и затича като луда из стаята. Дрехата ѝ се беше подпалила от пламналите съчки и пламъци заоплитаха строината ѝ снага. Огънят лизна дългите ѝ плитки и те засъскаха като насмолени конци. Демна се блъсна във вратата, излезе на двора, но няма сили да стигне до локвата при кладенеца, падна с лице към земята, изпуска с последните сили, сви се на топка и престана да чувства вълчите зъби на огъня...

Още същата вечер Демнината свекърва каза на сина си Найден:

– Стига си плакал! Тя бе змейничева, затова господ прати огън и я превърна на черен въглен!...